

ՀՀ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶ
RA ARAGATSOTN MARZ

ՀՀ ԱՐԱԳԱՏՈՏՆԻ ՄԱՐԶ RA ARAGATSOTN MARZ

Մարզկենտրոնը՝ ք. Աշտարակ	Marz centre Ashtarak town
Տարածաշրջանները՝ Աշտարակ, Ապարան, Արագած, Թալին	Territories Ashtarak, Aparan, Aragats, Talin
Քաղաքները՝ Աշտարակ, Ապարան, Թալին	Towns Ashtarak, Aparan, Talin

ՀՀ Արագածոտնի մարզը գտնվում է մայրաքաղաք Երևանի և ՀՀ ամենաբարձր լեռնագագաթի՝ Արագածի միջև ընկած տարածքում:

Մարզն արևմուտքից պետական սահմանով սահմանակից է Թուրքիային, հյուսիսում սահմանակից է ՀՀ Շիրակի և Լոռու մարզերին, արևելքից՝ ՀՀ Կոտայքի մարզին, հարավ-արևելքից՝ մայրաքաղաքին և հարավից՝ ՀՀ Արմավիրի մարզին:

Aragatsotn marz of RA is situated in the territory lying between the capital Yerevan and the highest peak of RA-Aragats.

In the West the territory stretches until the **state border** of Turkey, in the North it borders RA Shirak and Lori marzes, in the East – RA Kotayk marz, in the South-East – capital Yerevan and in the South – RA Armavir marz.

Տարածքը Territory	2753 քառ. կմ / sq. km
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը Territory share of the marz in the territory of RA	9.3%
Քաղաքային համայնքներ Urban communities	3
Գյուղական համայնքներ Rural communities	111
Քաղաքներ Towns	3
Գյուղեր Villages	117
Բնակչության թվաքանակը 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ Population number as of January 1, 2009	141.0 հազ. մարդ / ths. persons
<i>այդ թվում՝</i> <i>including:</i>	
քաղաքային urban	33.0 հազ. մարդ / ths. persons
գյուղական rural	108.0 հազ. մարդ / ths. persons
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը, 2008թ. Share of marz population size in RA population size, 2008	4.4%
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը Share of urban population size	23.4%
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր Agricultural land	217921 հա / ha
այդ թվում՝ վարելահողեր including: arable land	54157 հա / ha

ՀՀ Արագածոտնի մարզի տարածքով են անցնում հանրապետական նշանակություն ունեցող 3 ավտո- խճուղիները՝ Երևան – Աշտարակ – Թալին – Գյումրի, Երևան–Աշտարակ – Սպիտակ և Երևան – Արմավիր – Քարակերտ – Գյումրի:

Մարզի տարածքը հատում է նաև ՀՀ գլխավոր երկաթուղին (միայն ծայր արևմտյան հատվածով և մարզի տնտեսական զարգացման վրա էական ազդեցություն չի թողնում):

Մարզում են գտնվում Բյուրականի նշանավոր աստղադիտարանը, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի ռադիոֆիզիկայի և էլեկտրոնիկայի, ֆիզիկական հետազոտությունների ինստիտուտները:

2008թ.-ին **մարզի տնտեսության** հիմնական ճյուղերի տեսակարար կշիռները հանրապետության համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 1.8 %,
- գյուղատնտեսություն՝ 7.6 %,
- շինարարություն՝ 0.8 %,
- մանրածախ առևտուր՝ 0.6 %,
- ծառայություններ՝ 0.4 %:

Մարզի տնտեսության հիմքը **արդյունաբերությունը և գյուղատնտեսությունն են:**

Արդյունաբերությունը մասնագիտացած է սննդամթերքի և ըմպելիքի, թանկարժեք իրերի արտադրության ու շինանյութերի հանքավայրերի շահագործման ուղղություններում: Մարզի աշխարհագրական դիրքը և բնակլիմայական պայմանները նպաստավոր են ինչպես բուսաբուծության (հացահատիկ, կարտոֆիլ, բազմամյա տնկարկներ, կերային մշակաբույսեր), այնպես էլ անասնաբուծության զարգացման համար:

Գյուղատնտեսությունը հիմնականում մասնագիտացած է բուսաբուծության (մասնավորապես հացահատիկային մշակաբույսերի արտադրություն) և անասնաբուծության մեջ:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրականացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով:

Մարզկենտրոն Աշտարակ քաղաքը (2008թ. տարեվերջին՝ 20.8 հազ. բնակիչ) գտնվում է Քասախ գետի ափին, Երևանից 19 կմ հյուսիս-արևմուտք: Քաղաքը հանդիսանում է Երևան-Գյումրի, Երևան–Սպիտակ ճանապարհների հանգույցը:

Քաղաքը զարգացել է որպես Երևան քաղաքի **արբանյակ քաղաք:** Այն մարզի **վարչաքաղաքական, տնտեսական, գիտական ու կրթամշակութային կենտրոնն է:**

Աշտարակ քաղաքի տնտեսության առաջատար ճյուղը սննդամթերքի և ըմպելիքի արտադրությունն է:

Ապարան քաղաքը (2008թ. տարեվերջին՝ 6.6 հազ. բնակիչ) մարզում մեծությամբ և նշանակությամբ երկրորդ քաղաքն է: Գտնվում է Քասախ գետի ափին (Երևանից 60 կմ հեռավորությամբ): Ապարան քաղաքի տնտեսության առաջատար ճյուղը սննդամթերքի արտադրությունն է:

Թալին քաղաքը (2008թ. տարեվերջին՝ 5.6 հազ. բնակիչ) գտնվում է Արագած լեռան հարավ-արևմտյան լանջին (Երևանից 65 կմ հեռավորությամբ): **Քաղաքի տնտեսության** հիմքը թանկարժեք իրերի արտադրությունն է:

The motor highways of republican importance - Yerevan-Ashtarak-Talin-Gyumri, Yerevan-Ashtarak-Spitak and Yerevan-Armavir-Karakert-Gyumri run through the territory of the **RA Aragatsotn marz**.

The territory of **marz** intersects RA principal railway as well (only across the end of the West, so it hasn't any influence on economic development of the marz).

The famous Observatory of Byurakan, the Institutes of Radiophysics and Electronics, Physical Researches of RA National Academy of Sciences are located in the marz.

In 2008 the share of **economy** main branches of RA Aragatsotn marz in total volume of correspondent branches of the republic comprised

- industry 1.8 %,
- agriculture 7.6 %,
- construction 0.8 %,
- retail trade 0.6 %,
- services 0.4 %.

The **main economy** branches of the marz are industry and agriculture.

Industry is specialized in manufacture of food products and beverage, precious articles and exploiting of mines of building materials. The geographical position and climatic conditions of the marz are favourable for development of both plant growing (grain, potatoes, perennial grass, and forage crops) and cattle breeding.

Agriculture is mainly specialized in plant growing and cattle breeding.

Freight and **passenger transportations** in the marz are implemented by road transport.

Marz centre Ashtarak (in the end of year 2008 comprised 20.8 ths. people) is situated on the bank of Kasakh river, in the distance of 19 km to the North-West from Yerevan. Town is the junction of Yerevan-Gyumri and Yerevan-Spitak roads.

Ashtarak town **developed** as a satellite town of Yerevan. It is **administrative and political, economic, scientific, educational and cultural centre of the marz**.

The main branch of economy is food and beverage production.

Aparan town (in the end of year 2008 comprised 6.6 ths. people) is the second town in the marz by its largeness and importance. It is situated on the bank of Kasakh river (in the distance of 60 km from Yerevan). The main branch of economy is food production.

Talin town (in the end of year 2008 comprised 5.6 ths. people) is located on the south-western slope of Aragats mountain (in the distance of 65 km from Yerevan). The base of **economy** is precious articles production.

ՄԱՆԴԱԾԱՆ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ
RETAIL TRADE UNITS

	Քանակը/Number				
	2005	2006	2007	2008	
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	255	232	306	295	Retail trade units, total
այդ թվում՝					<i>including</i>
խանութներ	87	90	100	84	shops
կրպակներ	101	101	163	166	kiosks
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	4	4	4	4	markets of agricultural produce
սպառողական ապրանքների շուկաներ	3	3	3	3	markets of consumer goods
առևտրի այլ օբյեկտներ	60	34	36	38	other trade units

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
EDUCATION ESTABLISHMENTS

	Քանակը/Number				
	2005	2006	2007	2008	
Հաստատություններ, ընդամենը	164	160	153	148	Establishments, total
որոնցից՝					<i>including</i>
նախադպրոցական	25	23	17	14	pre-school establishment
հանրակրթական պետական դպրոցներ	127	127	126	126	school of public general education
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	11	9	9	7	music and art school youth creative(cultural) centre
ոչ պետական և պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	1	1	1	1	non-state secondary specialized education establishment

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
URBAN COMMUNITIES

Համայնքի անվանումը	Community name	Քնակավայրի անվանումը	Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ՝, մարդ Population de jure number as of January 1', 2009, people
Աշտարակ	Ashtarak	ք. Աշտարակ գ. Մուղնի	t. Ashtarak v. Mughni	21588
Ապարան	Aparan	ք. Ապարան	t. Aparan	6591
Թալին	Talin	ք. Թալին	t. Talin	5668

* Այստեղ և հետագայում՝ ՀՀ մարզերի քաղաքային համայնքների բնակչության թվաքանակը ներկայացվել է ընթացիկ հաշվառմամբ:

Here and hereinafter, population of urban communities of the Ra marzes is presented by current registration data.

**ԳՅՈՒՂԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐ
RURAL COMMUNITIES**

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչության թվաքանակը ** 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ Population de jure number* as of January 1, 2009, people
1	Ագարակ (Աշտարակի տարածաշրջան)	Agarak (region of Ashtarak)		1813
2	Ագարակավան (Թալինի տարածաշրջան)	Agarakavan (region of Talin)		1036
3	Ալագյազ	Alagyaz		470
4	Ակունք	Akunk		602
5	Աղձք	Aghdsk		1933
6	Անտարտուտ	Antarut		254
7	Աշնակ	Ashnak		1206
8	Ավան	Avan	•Ավան / Avan •Խնուսիկ / Khnusik	963
9	Ավշեն	Avshen		285
10	Արագած (Ապարանի տարածաշրջան)	Aragats (region of Aparan)		3764
11	Արագածավան (Թալինի տարածաշրջան)	Aragatsavan (region of Talin)		5785
12	Արագածոտն	Aragatsotn		1178
13	Արա	Ara		624
14	Արտաշավան	Artashavan	•Արտաշավան/ Artashavan •Լուսաղբյուր/ Lusaghbyur •Նիգատուն/ Nigatun	693
15	Արտենի	Arteni		3512
16	Արուճ	Aruj		1215
17	Արևուտ (նախկինում՝ Բարոճ)	Arevut (formerly Baroj)		135
18	Ափնագյուղ	Apnagyugh		633
19	Բազմաղբյուր	Bazmaghbyur		1079
20	Բերքառատ	Berkarat		1035
21	Բյուրական	Byurakan		4561
22	Գառնահովիտ	Garnhovit		494
23	Գեղադիր	Geghadir		682
24	Գեղաձոր	Geghadzor		1329
25	Գեղարոտ	Gegharot		595
26	Գետափ	Getap		151
27	Դաշտադեմ	Dashtadem		688
28	Դավթաշեն	Davtashen		765
29	Դմաճար	Ddmasar		160

** Այստեղ և հետագայում՝ ՀՀ մարզերի գուղական համայնքների այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ գուղական համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 866 գուղական համայնքների մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ ամբողջությամբ և ըստ մարզերի ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ կառավարության առընթեր ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2009թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +5.4%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գուղական համայնքների միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

Here and hereinafter, the sources of these data are the state statistical reporting forms «Sex and age composition of rural population» provided by the rural communities on annual basis. According to those sources the sum total of de jure population of 866 RA rural communities as a whole and by marzes has some discrepancy from the same data of current registration of population, which are based on the data from administrative registers of RA Ministry of Justice and RA Police under RA Government (as of 01.01.2009 the discrepancy was +5.4% for the republic). The discrepancy is mainly stipulated by the absence of the system of exchange, comparing and checking in individual data level of the given information between rural communities.

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչու- թյան թվաքանակը ** 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ Population de jure number** as of January 1, 2009, people
30	Դիան	Dian		127
31	Դարևանք	Dprevank		159
32	Եղիպատրուշ	Yeghipatrush		847
33	Եղնիկ	Yeghnik		535
34	Երնջատափ	Yernjatap		723
35	Զարինջա	Zarinja		648
36	Զովասար	Zovasar		493
37	Թաթուլ	Tatul		790
38	Թթուջուր	Ttujur		380
39	Թլիկ	Tlik		102
40	Իրինդ	Irind		961
41	Լեռնապար	Lernapar		662
42	Լեռնարոտ	Lernarot		430
43	Լուսագյուղ	Lusagyugh		812
44	Լուսակն	Lusakn		207
45	Ծաղկահովիտ	Tsaghkahovit		2051
46	Ծաղկաշեն	Tsaghkashen		779
47	Ծաղկասար	Tsaghkasar		127
48	Ծիլքար	Tsilkar		560
49	Կաթնաղբյուր	Katnaghbyur		1305
50	Կայք	Kayk		680
51	Կանչ	Kanch		133
52	Կանիաշիր	Kaniashir		452
53	Կարբի	Karbi		4150
54	Կարմրաշեն	Karmrashen		517
55	Կաթավաձոր	Kaqavadsor		1140
56	Կոշ	Kosh		3235
57	Հակո	Hako		73
58	Հարթավան	Hartavan		1053
59	Հացաշեն	Hacashen		240
60	Հնաբերդ	Hnaberd		2289
61	Զորագլուխ	Dsoraglukh		317
62	Ղազարավան	Ghazaravan		595
63	Ճարճակիս	Tchartchakis		575
64	Մաստարա	Mastara	• Մաստարա/ Mastara • Զորագլուխ/Dsoragiugh	2301
65	Մելիքգյուղ	Meliqjugh		1209
66	Մեծաձոր	Metsadsor		105
67	Միջնատուն	Mijnatun		287
68	Միրաք	Mirak		106
69	Ներքին Բազմաբերդ	Nerqin bazmaberd		1397
70	Ներքին Սասունաշեն	Nerkin Sasunashen		1034
71	Նիգավան	Nigavan		725
72	Նոր Ամանոս	Nor Amanos		840
73	Նորաշեն (Արագածի տարածաշրջան)	Norashen (region of Aragats)		1139
74	Նոր Արթիկ	Nor Artik		587
75	Նոր Եղեսիա	Nor Yedesia		1162
76	Շամիրամ	Shamiram		1597
77	Շենավան	Shenavan		1987
78	Շենկանի	Shenkani		237
79	Շղարշիկ	Shgharshik		565
80	Շողակն (Ապարանի տարածաշրջան)	Shoghakn (region of Aparan)		152
81	Ոսկեթաս	Vosketas		544

	Համայնքի անվանումը	Community name	Բնակավայրի անվանումը Settlement name	Մշտական բնակչու- թյան թվաքանակը ** 2009թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ Population de jure number" as of January 1, 2009, people
82	Ոսկեհատ	Voskehat		1120
83	Ոսկեվազ	Voskevaz		4373
84	Չքնաղ	Chknagh		230
85	Պարտիզակ	Partizak		268
86	Ջամշլու	Jamshlu		310
87	Ջրամբար	Jrambar		177
88	Ռյա թագա	Rya Taza		545
89	Սաղմոսավան	Saghmosavan		205
90	Սադունց	Sadunts		296
91	Սասունիկ	Sasunik	• Սասունիկ/ Sasunik • Կարին / Karin	3362
92	Սարալանջ	Saralanj		273
93	Սիփան	Sipan		308
94	Սորիկ	Sorik		115
95	Սուսեր	Suser		399
96	Վարդարյուր	Vardablur		638
97	Վարդենիս	Vardenis		760
98	Վարդենուտ	Vardenut		868
99	Վերին Բազմաբերդ	Verin Bazmaberd		487
100	Վերին Սասնաշեն	Verin Sasnashen		361
101	Վերին Սասունիկ	Verin Sasunik		156
102	Տեղեր	Tegher		245
103	Ցամաքասար	Tsamakasar		452
104	Ուշի	Ushi		1700
105	Ուջան	Ujan		3475
106	Փարպի	Parpi		2441
107	Քուչակ	Kuchak		2519
108	Օթևան	Otevan		230
109	Օհանավան	Ohanavan		2402
110	Օշական	Oshakan		5815
111	Օրգով	Orgov		551

**ՀՀ ԱՐԱԳԱԾՈՏՆԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ
ԹԱՂԱՅԻՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2008թ.
SOME SOCIAL INDICATORS OF DISTRICT COMMUNITY WITH 10000
POPULATION IN RA ARAGACOTN MARZ, 2008**

	Ընդամենը Total	նրանցից՝ including :		
		կանայք ¹ women ¹	տղամարդիկ ¹ men ¹	
Բնակչությունը, մարդ	10000	4983	5017	Population, person
Ծնվածներ, մարդ	135	63	72	Births, person
Մահացածներ, մարդ	85	40	45	Deaths, person
Ամուսնություններ	58	X	X	Marriages
Ամուսնալուծություններ	7	X	X	Divorces
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	32.3	X	X	Total area of housing stock provided per inhabitant, square metre
Կրթության ոլորտ. հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝				Education sphere, attendance to education establishments, person
նախադպրոցական	82	33	49	pre-school
հանրակրթական	1468	698	770	schools of general education
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան-ստեղծագործական կենտրոններ	35	24	11	musical, art schools, creative centers for children
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	32	10	22	primary vocational
միջին մասնագիտական	1	1	0.0	secondary
բարձրագույն մասնագիտական	-	-	-	higher
Առողջապահության ոլորտ՝				Public health sphere
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	22864	annual attendance to polyclinic during the year (number of attendances)
Մարզիկներ, մարդ	38	-	38	Athletes, person
Զբաղվածներ, մարդ	4678	Employed, person
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	27	7	20	of which - in Science establishments
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	2	0.0	2	of which - doctors of Science
գիտության թեկնածուներ	7	2	5	candidates of Science
ուսուցիչներ	213	165	48	teachers
բժիշկներ	17	physicians
միջին բուժանձնակազմ	50	paramedical personnel
Գործազուրկներ /պաշտոնապես գրանցված/, մարդ	95	72	23	Unemployed /officially registered/ person
Սոցիալական ապահովության ոլորտ				Social insurance sphere
ընդհանուր կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1608	total pensioners/ as of the end of the year/ person
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	428	X	X	families that get poverty family benefit and one-time benefit
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում				Annual attendance during the year
գրադարան	16541	library
թատրոն	-	-	-	theatre
համերգ	-	-	-	concert
թանգարան	542	museum
Իրավական ոլորտ				Law sphere
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	22	X	X	total crimes, during the year
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	5	X	X	of which - not grave crime
միջին ծանրության	6	X	X	medium crime
ծանր	11	X	X	grave crime
առանձնապես ծանր	0.0	X	X	special grave crime

¹ Ցուցանիշները հաշվարկային են:
The indicators are accountable.